

7 voorstellen voor een meerstemmig kunstenveld

Het driejarig traject *Naar een meerstemmig Kunstenveld (2025-2027)* bestaat uit drie pijlers:

- het begrijpen van uitsluitingsmechanismen volgens identiteitsassen en wat we daaraan kunnen doen,
- het toepassen van bestaande inzichten en tools voor inclusie,
- en het ontwikkelen van nieuwe pistes die bijdragen aan een meerstemmig kunstenveld

Voor het ontwikkelen van nieuwe pistes hebben we 15 toekomstdenkers geselecteerd die in januari 2026 samen 27 voorstellen formuleren die ze samen hebben teruggebracht tot 7, en die besproken en uitgewerkt werden met de sector op 3 maart 2026.

Dit zijn de zeven voorstellen verrijkt met de feedback van deelnemers aan de publieke werksessie van 3 maart.

Het voorstel Countercurriculum wordt uitgewerkt door Kunstenpunt in 2026, zie [juryverslag](#).

Heb je zin om één van deze voorstellen uit te werken, of aan de slag te gaan met deelaspecten ervan, contacteer ons dan via collega Sofie Joye, sofie@kunsten.be

Toekomstdenkers:

Gulsah Ayla Bayrak

Lounis Mechraoui

Lina Lauwens

Aminata Demba

Houda Ben Azzouz

Anna Püschel

Jaimy Van der Sloten

Pascal Buyse

Rojda Gülizar Karakuş

Oscar Mathieu le Bussy

Sandra Sara Raes Oklobdzija

Silke Vanhoof

Joke Caimo

Lies Van Assche

Onderwijs herdenken: macht, kennis en stem in balans

Het meerstemmiger maken van kunstonderwijs vraagt meer dan het toevoegen van “diversiteit” als thema. Het veronderstelt een aanpakken van systemische uitsluiting en grondige herziening van hoe macht, privileges, kennis en waardering georganiseerd zijn. Meerstemmig kunstonderwijs betekent dat verschillende stemmen, lichamen, talen, achtergronden en praktijken niet enkel aanwezig zijn, maar ook invloed hebben op de vorm en richting van het onderwijs zelf, en dus ook op de kunsten. Door privileges te analyseren, curricula te herdenken, taal toegankelijk te maken, representatie te verbreden en waarderingskaders te verschuiven, kan kunstonderwijs evolueren naar een ruimte waar verschil niet wordt getolereerd, maar essentieel is voor kunst en leren.

De voorstellen die de toekomstdenkers naar voor schoven en bundelen, en die besproken werden tijdens de werkdag op 3 maart, vertalen zich in verschillende lijnen waarop kan ingezet worden:

→ **het begrijpen van je privileges als voorwaarde voor verandering**

Privileges manifesteren zich langs verschillende assen – klasse, taal, etniciteit, leeftijd, handicap, gender, burgerschap – en bepalen wie zich thuis voelt, wie spreekt, wie erkend wordt en wie toegang krijgt tot middelen. Bewust worden van privileges is een noodzakelijke basis als je systemische discriminaties wil herkennen en ertegen handelen. In het kunstonderwijs betekent dit dat **studenten, docenten en beleid leren begrijpen hoe historische canonvorming, toelatingsprocedures, evaluatiecriteria en netwerken bepaalde groepen bevoordelen**. Door privileges te analyseren ontstaat ruimte om andere stemmen niet louter toe te voegen, maar daadwerkelijk te integreren.

→ **Countercurriculum en counterarchief**

Meerstemmigheid vraagt een hertekening van het curriculum zelf. Een “countercurriculum” kan functioneren als een **parallele én geïntegreerde leerlaag waarin kruispuntdenken en -doen centraal staan**. Het gaat verder dan keuzevakken en wordt deel van het curriculum of een reactie erop. Intersectionaliteit wordt hier een leidraad voor hoe kunstgeschiedenis, praktijk, theorie en reflectie worden opgebouwd. Een concreet instrument kan een dynamisch counterarchief zijn: een digitale, collectieve databank of platform waarin studenten, docenten en externe partners bronnen, praktijken en kunstenaars verzamelen die buiten de dominante canon vallen. Dit “archief” groeit vanuit sessies, gesprekken en onderzoek en is open voor

bijdragen en deelname. Kennis en expertise kunnen zo gedeeld en gedemocratiseerd worden binnen en buiten de schoolcontext.

→ **Cripping en queering: het herdenken van tijd, norm en waardering**

Een belangrijke belemmering voor meerstemmigheid is het impliciete “one size fits all”-model, gebaseerd op snelheid, productiviteit en competitie. Het concept *cripabilities* daagt deze normativiteit uit vanuit de as handicap, maar reikt verder dan toegankelijkheid alleen. Het bevraagt noties van tijd (wie kan welk tempo volgen?), flexibiliteit (welke trajecten zijn mogelijk?), het recht op falen (wie mag experimenteren zonder sanctie?) en waarderingskaders (wat geldt als kwaliteit?). Door crip-denken te integreren in het kunstonderwijs en het kunstenveld, verschuift de focus van aanpassing aan de norm naar het herdefiniëren van de norm zelf. Dit kan leiden tot flexibele studietrajecten, alternatieve evaluatievormen, collectieve praktijken en erkenning van verschillende vormen van artistieke arbeid. Op eenzelfde manier dient het onderwijs ook gequeerd te worden: heteronormatieve aannames worden blootgelegd en geherinterpreteerd in alle lagen van het onderwijs.

→ **Weg van competitie als maatstaf**

Het huidige kunstonderwijs en -veld zijn sterk gericht op succes, excellentie en competitie. Dit systeem sluit vele kunstenaars en praktijken uit die niet binnen deze logica passen. Een alternatief kader verzet zich tegen het dominante prestatiemodel. Werk richting een nieuwe benadering waar ruimte gemaakt wordt voor praktijken die relationeel, zorgend, traag of gemeenschapsgericht zijn. Verschuif de aandacht van individuele genialiteit naar collectieve processen, meet artistieke ontwikkeling niet enkel aan technische beheersing of zichtbaarheid, maar ook aan samenwerking, kritisch bewustzijn en maatschappelijke betrokkenheid. Herdenk zo het beoordelingsstelsel.

→ **Taal**

Taal functioneert als communicatiemiddel, maar ook als toegangscode tot netwerken, referentiekaders en erkenning. Integrale kunsteducatie veronderstelt daarom **meertaligheid als norm, niet als uitzondering**. Dit kan zich vertalen in meertalige communicatie, ondersteuningstrajecten, ruimte voor artistieke praktijk in verschillende talen en beleidsmatige ondersteuning via gerichte subsidies. Moedig artistieke expressie in verschillende talen aan en waardeer die.

→ **Representatie en de herverdeling van zichtbaarheid**

Meerstemmigheid vraagt om een actieve herverdeling van zichtbaarheid en rolmodellen. Dat betekent: gemeenschappen van minder bekende kunstenaars betrekken, alternatieve netwerken aanspreken en studenten confronteren met een bredere waaier aan praktijken. Tegelijk impliceert dit een **ethiek van plaatsmaken**. Kunstenaars en docenten met een gevestigde stem dragen mee verantwoordelijkheid om ruimte te creëren voor anderen. Dit kan vertaald worden in HR-beleid waarin diversiteit en rotatie in gastdocentschappen en jury's

structureel verankerd worden. Wat betekent plaatsmaken voor jou? Hierrond kunnen handvaten maar ook quota ontwikkeld worden. Waar verwijzen we echt naar wanneer ethiek bepreken binnen een pedagogische opdracht? Ben je als jury wel in staat om werk die vertrekt uit een ander referentiekader dan het jouw te beoordelen? - vanuit welk cultureel referentiekader geef je feedback?

→ **Activisme als politieke bewustwording**

Kunst is nooit neutraal. Door ruimte te maken voor activisme binnen het curriculum wordt de politieke dimensie van kunst expliciet erkend. Leer studenten hun praktijk situeren binnen bredere maatschappelijke structuren en machtsverhoudingen. Dit versterkt het kritisch denken en stimuleert engagement. Moedig leerlingen aan om artistiek te reageren op maatschappelijke thema's. Breng het onder de aandacht in projecten, onderzoekspraktijken en door samenwerkingen met gemeenschappen.

Daarnaast pleiten toekomstdenkers en deelnemers aan de werkdag ook voor aandacht aan meerstemmige kunsten van, voor en met jongeren in het leerplichtonderwijs.

Connectie: meerstemmigheid in praktijk

Ook in digitale tijden is er nood aan veilige fysieke ruimtes voor ontmoeting en experiment, waar meerstemmigheid kan groeien vanuit samen aanwezig zijn, samen dingen doen en samen denken.

Dergelijke plekken gaan verder dan het representeren van meerstemmigheid: meerstemmigheid ontstaat uit **relationele processen**.

-Er is ruimte voor lichamelijke en zintuiglijke ontmoeting zoals luisteren, spreken, zwijgen, frictie en radicale eerlijkheid.

-Er is tijd voor verdieping in gedeelde trajecten.

-Er heerst collectieve verantwoordelijkheid in de vorm van medezeggenschap, het delen van ruimte en onderhandelen over gebruik, de zorg voor elkaar en het respecteren van grenzen.

-Er is ruimte voor conflict en herstel: bewust omgaan met anderen, spanningen worden zichtbaar en bespreekbaar.

Er zijn **methodes** nodig die gebaseerd zijn op het 'samen doen' zoals een verwelkomingscultuur, een buddysysteem voor gastvrijheid, leren cross-sectoraal samenwerken, leren delen en 'hosten', omgaan met meertaligheid, nieuwsgierigheid naar stemmen die we nog niet horen, rotatie van rollen en macht, leren omgaan met conflict enz.

Er valt veel te leren uit gemeenschapsgedreven praktijken binnen participatieve kunstenpraktijken, het sociaal-culturele werk en diverse vormen van zelforganisatie.

Kunnen er meer van dergelijke plekken ontstaan? Wat hebben ze nodig om te starten? Hoe kan de kennis erover beter circuleren?

Artistieke teams en publieksteams werken samen

Publiekswerking in de kunstensector is vaak ingebed in een lineair model. Kunstenaars produceren werk dat door programmatoren en curatoren - die zich profileren als expert - geselecteerd wordt. Het publieksteam komt vaak pas na deze conceptfase aan zet om er een publiek voor te mobiliseren. Toekomstdenker Houda Ben Azzouz verwoordt het als volgt: “Zeker in de grote kunstinstituten en musea geven curatoren vorm aan een verhaal, dat pas in tweede instantie begrijpbaar gemaakt wordt voor het publiek door de bevoegde teams.” Het publiek, de kennis over publiek, en de maatschappelijke context van burgers bepalen in beperkte mate het artistieke aanbod van kunstorganisaties. Dat is een gemiste kans op weg naar een meerstemmig kunstenveld. “

Dit voorstel brengt de artistieke en publieksteams dicht bij elkaar: samenzitten bij de conceptfase, leren uit de onvermijdelijke fricties en samen nadenken over een meerstemmig verhaal.

De samenwerking tussen programmteam en publieksteams moet leiden tot een herverdeling van de macht. De zorg over het publiek wordt idealiter een gedeelde zorg. Eerder dan “zoveel mogelijk volk trekken”, zou de opdracht voor het team publiek kunnen zijn om zoveel mogelijk perspectieven te openen. Omgekeerd kan de perceptie van het artistieke team als afgezonderd in een ivoren toren doorprikt worden, en plaats maken voor dialoog en aanspreekbaarheid. Op zijn beurt kan dit alles de duurzame verbinding van de kunstorganisatie met het publiek bevorderen - er wordt gesproken over een constante feedbackloop tussen beiden, eerder dan eenrichtingsverkeer. Het kan ook bijdragen aan het gevoel van mede-eigenaarschap van een kunstorganisatie bij publieken. Voor de deelnemers raakt het dicht aan de idee van het kunstenhuis als derde plek.

Een algemene en aangescherpte gevoeligheid voor het publiek kan uiteindelijk ook zijn weg vinden naar de opleidingen en naar het beleid. In kunstopleidingen - praktisch en theoretisch - blijft die aandacht vandaag immers zeer beperkt. Wat beleid betreft, wordt er gehoopt dat de huidige grotendeels kwantitatieve verantwoording van subsidies plaats kan maken voor een beoordeling op vlak van impact en draagvlak.

Wat kan er ontwikkeld worden gedurende één jaar om hiertoe bij te dragen?

-Een zinvol vertrekpunt is volgens de deelnemers een soort nulmeting. Wie staat er vandaag waar? Wie bereiken we, en wie niet? Onderzoek naar publiek is niet onbestaande, maar blijft vandaag grotendeels intern. Zijn er mogelijkheden om ervaringen en kennis te delen?

-We moeten het warm water niet uitvinden. Er zijn wat het samenbrengen van publiek en artistiek betreft immers voldoende good practices. Met name bij grassroots organisaties is er heel wat expertise ontwikkeld. Kunnen we deze kennis in kaart brengen en bundelen? Het zou het vertrekpunt kunnen zijn voor een lerend netwerk, en/of een toolkit, waarmee organisaties aan de slag kunnen.

-Aanvullend wordt er gedacht aan een experiment: zijn er organisaties bereid om de rollen tijdelijk om te draaien, en zo van elkaar te leren?

Buzzword of breekijzer?

Meerstemmigheid uitgekleet

Meerdere toekomstdenkers geven in hun voorstellen de nood aan om het begrip meerstemmigheid scherp te stellen. Het wordt te pas en te onpas gebruikt en dikwijls ontdaan van zijn maatschappelijke betekenis. Een aanscherping is noodzakelijk om te werken aan systeemverandering. Meerdere voorstellen kunnen die transitie of systeemverandering ondersteunen: een denktank rond meerstemmigheid met leden die roteren, tools en advies materiaal, toegankelijke informatie zoals animatiefilms en tekeningen, een checklist voor makers en organisaties, het curriculum dat voortdurend herzien wordt in het kunstonderwijs, meerstemmig werken als een voorwaarde voor publieke middelen. Drempels zijn de ondermijnende stemmen, gebrek aan vertrouwen in de overheid, instrumentalisering en tokenisme, enz.

Tijdens de publieke werkdag van 3 maart werden deze voorstellen concreter gemaakt op drie niveaus: de praktijk van een organisatie, kunstenaar of kunstwerker, op sectorniveau en op lokaal en Vlaams beleidsniveau.

Beleid

Het is noodzakelijk dat het beleid subsidies verbindt aan meerstemmig werken met criteria die een impact hebben op de praktijk en die getoetst kunnen worden. Het risico van 'afvinken' en instrumentalisering is reëel, maar er is geen keuze om verandering te stimuleren. *Juist is Juist* is een goed voorbeeld van een **afsprakenkader** dat tot stand kwam vanuit de sector en door de overheid werd overgenomen als één van de criteria voor subsidies. Kunnen we dat ook realiseren voor meerstemmigheid?

Hoe zou zo'n kader er kunnen uitzien?

- geen criteria die zichtbaarheid en 'afvinken' in de hand werken, maar aanzetten om op het systemische te werken;
- het kader doet geen uitspraken over het inhoudelijke en artistieke;
- veronderstelt een relatie van vertrouwen tussen organisaties, sector en overheid om toe te passen volgens eigen vermogen.

Het nieuwe decreet sociaal-cultureel volwassenenwerk biedt inspiratie: dit decreet stimuleert om doelgroepen te kiezen, te werken aan bredere participatie en medezeggenschap, en stimuleert om onderbouwde en transparante keuzes te maken.

Sector

De idee van een 'sectorraad' als collectieve denktank, voorbij het idee van representatie en belangenbehartiging. Het idee van een lerende gemeenschap.

Hoe vermijden dat een denktank te abstract blijft en het risico dat die parallel bestaat naast andere overlegorganen. Wat is daarvoor nodig?

Het gaat over veel meer dan enkel werken aan het opnemen van niet gehoorde stemmen. Het gaat ook over het herformuleren van doelstellingen, namelijk streven naar meerstemmigheid in de kunsten die nodig is zodat kunst zijn rol in de samenleving kan spelen. Het gaat ook over andere relaties tussen sprekers, met aandacht voor onderlinge zorgen samenhang, voorbij het model van de representatie.

Open vraag of er zo'n nieuwe raad moet komen, of dat de bestaande raden zoals bijvoorbeeld oKo vervullen.

organisatie

Mogelijke aanjagers om meerstemmigheid structureel in het DNA van een organisatie in te bouwen:

- Een interne denktank, dat zou een panel kunnen zijn, dat bestaat uit professionals met geleefde ervaring, en dat de werking opvolgt, van commentaar voorziet en adviseert. Of het zou binnen het Bestuur kunnen of via de Algemene Vergadering.
- Werken met mandaten is een oplossing om diversiteit na te streven binnen het team en het bestuur.
- Naast kritische reflectie en advies is 'anders werken' belangrijk om te vermijden dat meerstemmigheid wordt opgevoerd of gerepresenteerd. Anders werken gebeurt vanuit een

intrinsieke motivatie en wordt gesteund door de directie: streven naar een meerstemmig team in het aanwervingsbeleid, voorzien van opleiding en ruimte en tijd voor kennisdeling.

-Werken met bijvoorbeeld een 'diversity agent' binnen het team, wat een roterende rol kan zijn. Dat kan op termijn opgelegd worden door de overheid zoals een vertrouwenspersoon. Die verandering kan ook geïntensifieerd worden door te werken met duo-mandaten (teamleden werken samen met iemand met geleefde ervaring voor een periode), of via een meerstemmige groep die mandaat, budget, materiaal en ruimte krijgt om meerstemmig te werken binnen de organisatie.

Dit vraagt tijd, openheid om te leren, in vraag te stellen en '(nog) niet weten', risico van enkel en teveel met jezelf bezig te zijn, angst voor stilstand.

Betaal je publiek

Dit voorstel wil publieken vergoeden die moeilijk de weg vinden naar kunst omwille van sociaal-economische redenen - doorkruist met gender, leeftijd, opleiding, gezinssituatie, culturele achtergrond en staatsburgerschap. Er wordt gedacht om te vergoeden voor bijvoorbeeld twee jaar om drempels beter te begrijpen en er pistes voor uit te werken. Toekomstdenker Anna: *"Door bepaalde publieken die niet participeren actief te betrekken, ontstaan er leerprocessen bij die deelnemers én bij de organisaties, waarvan de resultaten doorstromen naar het beleid van die organisaties."*

Het voorstel lijkt een provocatie, of een utopie. Het is bedoeld om te werken aan uitsluitingsmechanismen die diep zijn ingebed, en waardoor bestaande pistes zoals reducties en passen onvoldoende blijken. Zelfs gratis toegang is voor velen onvoldoende. Het is ook een uitnodiging om pistes te ontwikkelen voorbij het éénrichtingsverkeer van oplossingen die vanuit het kunstensysteem zelf bedacht zijn.

Iedereen is het erover eens dat de uitsluitingsmechanismen niet alleen over financiële drempels gaan, maar ook over de tijd en de mentale ruimte om kunst te beleven, symbolische drempels en lichamelijke en mentale drempels. Om daaraan te werken moeten we de 'kundes' van mensen aanspreken en hen betrekken. Die 'kundes, of geleefde ervaring, heeft niet alleen met sociaal-economische positie te maken maar ook met validisme en culturele achtergrond bijvoorbeeld.

Kritische feed-back op het betalen van publiek:

-Door publiek te betalen blijf je in een **consumentenlogica**, waarbij publiek beschouwd wordt als mensen die buiten je werking staan en die je moet proberen te bereiken. Is het niet eerder een kwestie van betrekken en mede-eigenaarschap?

-Met 'geld' blijf je in het **kapitalistisch** systeem. Betalen staat haaks op de betekenis en zingeving van kunst. "Deelnemen aan kunst en cultuur is een recht. Iemand betalen om deel te nemen is een kapitalistische denkwijze. Je dreigt daarmee de intrinsieke motivatie te onderschatten van mensen in armoede om naar kunst en cultuur te gaan." (quote van een deelnemer)

Pistes

Toch vinden deelnemers dat **feedback** van het publiek iets is waar we veel meer op moeten inzetten. Publieken worden vandaag betrokken omwille van hun ervaring en expertise, maar worden daar meestal niet voor vergoed. In de kunsten wordt nog altijd gewerkt vanuit oude waarderings- en liefdadigheid principes: we betrekken jullie, dat is onze 'gift' in ruil voor jullie expertise. Vanuit een grotere betrokkenheid en 'deel hebben' (ipv enkel deelnemen) is het vergoeden van publieken in principe niet zo'n grote stap.

Andere deelnemers vinden het even belangrijk om in te zetten op **verbinders en ambassadeurs**.

- Onze kunst- en cultuurhuizen verbinden met maatschappelijke organisaties: vb koken in kunsthuis, jeugdbeweging in een cultuurhuis, kunst op school, een kunstencentrum in een seniorenhuis of psychiatrie, samenwerkingen met OCMW

- publiek **vergoeden zonder geld**, bv gratis voorstelling in ruil voor feedback, voorzien van buddy's of babysit, shuttlebussen, access riders,

- Gebruik het budget om te werken aan drempels via **tussenpersonen** zoals tolken, ambassadeurs, buddy's en geef hen een vergoeding. Zij hebben contacten, kennis, kunnen meedenken en terugkoppelen. Deze tussenpersonen kunnen ingebed worden in het team.

- Op basis van deze relaties wordt de **rol van de programmator** herzien: open voor co-programmatie en programma's uit handen geven.

- kunsthuisen experimenteren met hun **infrastructuur** als 'publieke ruimte': mensen kunnen vrij komen en gaan en bezoeken wat ze willen Vb Stadsliving Kortrijk.

- werken met andere domeinen zoals onderwijs, jeugd of zorg: werken aan duurzame relaties, op toeleiding, aanwakkeren van intrinsieke motivatie

- wegwerken van **financiële** drempels:UITPAS, VGC waardebons, pay what you can, uitgestelde koffies en solidaire tickets, maar ook relatie met voedselbank

Er is ook achteruitgang door besparingen, die dikwijls leiden tot afschaffen van toeleidingsprogramma's: Dynamo subsidie afgeschaft, budgetten voor programma's rond toegang verminderd, besparingen op kunstvakken in regulier onderwijs.

(Her)verdeelsystemen

Common Wallet voor kunstenaars – earn what you need, not what the system allows

We leven vandaag in een systeem dat draait op concurrentie. Wie het snelst is, wie het meeste heeft, wie het sterkst staat, die wint. Maar dat systeem heeft een prijs. Het bouwt op competitie, op extractie, op het nemen in plaats van het delen. En vaak zijn het minderheden die daar de rekening voor betalen.

Wat als we het anders aanpakken?

Wat als samenwerking niet vertrekt vanuit schaarste en competitie, maar vanuit zorg, solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid?

Meerstemmigheid, het samenbrengen van verschillende stemmen, ervaringen en perspectieven, kan alleen bestaan als we ook anders leren samenwerken. Niet volgens een kapitalistische logica van winst en output, maar volgens een logica van zorg en wederkerigheid.

Dit voorstel bestaat uit een toolkit die ons helpt om samen te werken voorbij dat oude systeem.

Centraal in die toolkit staat een **middelenkaart**.

Een middelenkaart kijkt breder dan alleen geld. Natuurlijk is geld een middel. Maar het is niet het enige. Tijd is een middel. Ruimte is een middel. Netwerken zijn middelen. Kennis en ervaring zijn middelen. En even belangrijk: rust en herstel zijn middelen. Zorg voor elkaar is een middel.

De middelenkaart maakt zichtbaar wat er al is. Ze helpt ons om niet alleen te denken in tekorten, maar in gedeelde rijkdom. Wie kan tijd bijdragen? Wie heeft ruimte? Wie heeft energie? Wie heeft nood aan rust? Hoe kunnen we middelen eerlijker verdelen, zonder dat iemand uitgeput raakt?

Voorstel voor een 'Common Wallet': een collectieve inkomens pot voor kunstenaars, georganiseerd als een coöperatie of vzw.

Alle inkomsten - beschikbare of onbenutte middelen - van deelnemende kunstenaars en partnerorganisaties vloeien in één gezamenlijke pot. Van daaruit ontvangen kunstenaars een inkomen op basis van hun feitelijke behoeften (huur, zorg, handicapkosten), niet op basis van leeftijd, status of productiviteit. De middelen die men kan inbrengen, en de middelen die nodig zijn, variëren bovendien voor iedereen over tijd.

Hoe dit nu kan werken?

- Opgezet als een juridisch haalbare structuur die naast het sociale zekerheidssysteem kan bestaan
- Werkt met pay-what-you-can, solidariteitsprijzen voor publiek en organisaties
- Een handleiding en checklist voor organisaties om deel te nemen
- Start met een pilot van 10–20 kunstenaars en 2–3 kunstorganisaties
- Gebaseerd op inzichten uit Common Income en Common Wallet, maar met focus op professionalisering zonder financiële bestraffing

Het doel is eenvoudig maar krachtig: samenwerking organiseren op basis van solidariteit in plaats van extractie.

Met deze toolkit creëren we een praktisch instrument om gesprekken te voeren die we vandaag te weinig voeren. Over grenzen. Over draagkracht. Over wederkerigheid. Over hoe we samen iets kunnen opbouwen zonder elkaar op te branden.

Samenwerken voorbij kapitalisme is geen abstract idee. Het begint met concrete tools. Met andere vragen. Met het zichtbaar maken van wat we écht nodig hebben om duurzaam samen te werken.

De middenkaart is zo'n begin. Dit voorstel is een uitnodiging om die samen verder vorm te geven.

Caring Collaborations Beyond Capitalism

Caring Collaborations Beyond Capitalism is a proposal to develop a toolkit that helps us work together beyond systems of competition, exploitation and exclusion.

As you certainly know, we live in a capitalist system. And by capitalism, I don't just mean an economic system. I mean a system that works for a few, by extracting from others. This way, I understand it as a structure intertwined with colonialism, sexism, ableism and other forms of oppression.

Cultural institutions, like all institutions, participate in this system. Despite progressive intentions, values of inclusivity, diversity, collectivity and care often remain at the symbolic level. They are viewed as themes for a season, and fail to bring sustainable changes.

I believe that, to support polyvocal initiatives, as this trajectory aims to do, we must first foster polyvocality from within. We must look at our working conditions and ask: could polyvocality actually stem from here?

Most of the time, the answer is no. The demands of the labour market and capitalist rhythm, even within the arts, make it hard to accommodate those who don't neatly fit in the mould. To change that, I propose to shift our gaze and energy from ideas to practices, from content, to structure. Let's ask ourselves:

How do we distribute tasks?

How do we make decisions?

How do we deal with conflict?

What are our expectations of productivity, availability, and ability?

What do we consider as work, or not?

Who gets paid? How much?

These questions may seem basic, but here's the trick. We are used to answer them by default, at the expense of those whose polyvocality is put on mute.

But what if other answers to these questions were possible? Not in theory, but in practice? And what if we didn't have to invent it all from zero?

I believe this knowledge is already being produced. Practices already exist. Tools are already in use.

Where, you might ask? By whom?

My answer is: within the rich and vibrant network of cultural collectives working horizontally and self-organised in Belgium.

Indeed, I truly believe that this is where the necessary reinvention of working methods is currently happening.

Citing all their names would take more than the five minutes I'm allowed for this pitch. But I'm sure that you don't have to look further than your personal, professional, or even activist life for examples.

This way, *Caring Collaborations Beyond Capitalism* aims to:

1. Map and connect Belgian self-organised cultural collectives
2. Gather their working methods and tools
3. Develop a practical, accessible toolkit
4. Organise sharing moments to test these practices
5. Diffuse the toolkit across the cultural landscape of Belgium, to artists, collectives, and institutions alike

It's not about reinventing the wheel, but strengthening what is already there. It is about learning from each other. It is about building structures where many voices can truly coexist, in a sustainable manner.

From the bottom up, from inside out: I don't want to work about polyvocality; I want to work with it.

Ultimately, this is what *Caring Collaborations Beyond Capitalism* is: a collective toolkit for the cultural field, to work in polyphonic ways.